VÍCTOR-M. AMELA IMA SANCHÍS LLUÍS AMIGUET

Xavier Melgarejo, *pedagog*

Tinc 50 anys. Sóc de Barcelona. Sóc psicòleg, pedagog i docent. Sóc casat i tinc dos fills, en Pau (8) i en David (6). Política? Equitat, igualtat d'oportunitats. Sóc catòlic... i una mica luterà. Dono testimoni del sistema educatiu finlandès, per si pot ser útil

"Els nens són el tresor nacional finlandès"

DAVID AIROB

El millor sistema educatiu del món és...
El de Finlàndia.

Qui ho diu?
L'informe PISA, de l'OCDE i de l'IEA (Associació Internacional d'Educadors).

Com ho determinen?
Avaluen alumnes de tots els països: els finlandesos destaquen sempre en tot.

I quina explicació té?
No pot ser casualitat! Alguna cosa fan per excel·lir...

Ho sap, vostè?
Sí. M'he dedicat quinze anys a estudiar aquest cas, i no és el fred!

El fred?
S'ha dit que el clima fred els impel·leix a estudiar. Però Finlàndia comparteix clima amb altres països... que no destaquen tant.

Quina és la clau, doncs?
N'hi ha tres: el valor de la lectura, el valor de la infantesa i la preparació del professorat.

Anem a pams: la lectura.
Pels luterans, és imprescindible llegir la Bíblia per salvar l'ànima! Si no, et condemnes.

I no val si te la llegeix algú altre?
No. Has de llegir-la tu mateix.

En l'Espanya catòlica te la llegia el capellà i te la interpretava, per si de cas.
El 1808, els finlandesos van acceptar jurar fidelitat al tsar si els garantia escoles que ensenyessin a llegir els nens cecs...

I això perdura?
La lectura té una aura sagrada, allà, no hi ha ni un sol analfabet. Tothom dóna summa importància a la comprensió lectora.

Entesos... Passem a la segona clau: el valor de la infantesa.
Ho diuen els finlandesos: "El nostre tresor nacional són els nostres nens". Els seus bons d'inversió són els seus fills. I no és xerrameca: hi inverteixen de debò.

Per exemple?
La mare té dotze mesos de baixa amb sou, i el pare, dos mesos. Si trien treballar, l'Estat els paga una cuidadora. I l'escolarització és gratuïta, incloent-hi el dinar, amb menús nutritivament perfectes: els dissenya el Consell de Pediatria de Finlàndia.

A quina edat s'escolaritza els nens?
Als set anys. Durant aquests set anys, mare i fill tenen hospital, anàlisis... de franc, i l'Estat retribueix els pares.

Perquè són bons pares.
Sí, però de debò: ve a casa un treballador social per verificar que el dormitori del nen estigui en les millors condicions...

I la tercera clau...
La formació del professorat.

Què té d'especial?
Ser professor de nens és el màxim honor! "Guardians del tresor", anomenen els professors. I tothom vol ser professor, però només hi arriben els millors dels millors!

Com els seleccionen?
Només els estudiants que tenen més bon currículum poden optar a fer Magisteri.

Hi ha una nota de tall?
Sí: la facultat de Magisteri només accepta estudiants amb un 9,5 de nota mitjana.

Altíssima!
Sí, però a més han de passar una revàlida: els examinen d'empatia, talents artístics... I al final, es matriculen només els millors.

Empatia?
Habilitat per sintonitzar amb la sensibilitat infantil, calidesa humana per als nens.

I els talents artístics?
Es valora que el professor tingui sensibilitat estètica, que sàpiga una mica de música, dibuix, pintura... Pels finlandesos, l'aprenentatge és bonic, ha de ser ple de bellesa.

Algun exemple?
He vist el professor ensenyar als nens l'abecedari tocant-los el piano, cantant-lo tots junts. És emocionant! I l'emoció és la via d'aprenentatge més eficaç.

Per què se'ls ensenya a llegir tan tard?
Consideren que abans és innecessari. Això sí, tots els dibuixos animats estan subtitulats en finès. I, a partir dels set anys, família i professorat s'impliquen a fons.

Quin és el resultat de tot plegat?
Que, amb menys inversió que d'altres, obtenen resultats excel·lents. Les escoles depenen dels alcaldes: saben que perdran les eleccions si no són modèlics!

Quant cobren els professors?
Més o menys com aquí.

Podríem aplicar aquí aquest model?
Una olivera no podria créixer a Finlàndia... I aquí el seu model no trobaria l'ecosistema sociocultural idoni. Però, si més no, sí que ens hauria de motivar a fer alguna reflexió.

I quina és la seva reflexió?
La llei Wert fa èmfasi en la "qualitat", però aquí el 30% de l'alumnat abandona el sistema educatiu! És una tragèdia nacional: així no hi ha qualitat que valgui. I fracassarà.

Sí?
Cal consensuar les lleis, perquè, si no tens tota la societat pedalant en una mateixa direcció, la llei es quedarà quieta.

Quina hauria de ser la prioritat?
Garantir l'equitat: que tothom tingui les mateixes facilitats i avantatges. El sistema educatiu finlandès, excel·lent, no diferencia entre el fill de l'obrer i el fill del cap de la multinacional més gran: està cobert per a tothom de la mateixa manera.

VÍCTOR-M. AMELA

"Gràcies, Finlàndia"

Melgarejo, malalt de càncer, està content: passi el que passi, ha aconseguit deixar ben explicat el sistema educatiu finlandès al seu llibre *Gracias, Finlandia* (Plataforma). Ha estudiat a fons la societat finlandesa i ha detectat el factor previ al sistema educatiu que ho explicaria tot: el valor prioritari del ciutadà finlandès és "formar-se a si mateix". Cada persona es fa dues preguntes: "què he fet amb la meva vida?" i "què he fet per a la meva comunitat?". Satisfer aquestes dues inquietuds els porta a valorar de debò l'educació. "Els nostres fills són els nostres bons del Tresor a vint anys", diuen els finlandesos, que han fet de l'escola la seva prioritat nacional. Aquí, em sembla que no.

XAVIER MELGAREJO

Doctor en pedagogia i expert en Finlàndia

"Si no anem més enllà de la competitivitat estem venuts"

ANTONI BASSAS

Segons PISA estem estancats. Què li passa a l'educació a Catalunya?
Que tenim una crisi enorme. És impossible que a un noi no l'afecti veure problemes econòmics a casa. O que als fills dels immigrants a l'atur no els angoixi la incertesa de si tornen o no.

L'estudi registra diferències excessives entre els resultats dels alumnes nadius i immigrants. ¿Però això no passa a tot arreu?
No. Això és interessant. Madrid té uns índexs d'immigració com els nostres però treuen millors resultats, sense que siguin bons. I això que han retallat més que aquí en educació. Vol dir que aquí hi ha alguna cosa que no va bé. Tenim moltes crisis solapades. L'econòmica, li deia. La social. De valors. Política. Fins i tot d'identitat, de si som o no dins l'estat espanyol.

Els resultats de PISA l'amoïnen molt?
PISA mesura competència lectora, matemàtica i científica. Però no mesura res sobre comportament cívic. Xangai, Singapur, Hong Kong, el Japó, Corea del Sud... estan creixent amb una cultura de competitivitat tan bèstia que supera el valor de la construcció social. És una competència entre el Japó i la Xina o entre la Xina i Taiwan que em recorda la d'Europa abans de la Primera Guerra Mundial: es tracta de demostrar qui és millor. Ho sento, però jo vull un altre món. I tot això ho estan pagant amb estrès. Al Japó hi ha gairebé un milió de nens que arriben als 17 i 18 anys desfets emocionalment per l'exigència tremenda d'arribar a la universitat de primera que els doni un sou i un prestigi de primera.

L'informe PISA afirma que els alumnes de 15 anys de Catalunya suspenen en competència científica. Què vol dir això?
Doncs que, quan els pregunten, per exemple, quines substàncies necessiten per fabricar-ne una altra, la meitat tenen dificultats per contestar. Calculi quants enginyers, físics o químics poden sortir del sistema educatiu català.

Però estem bé en comprensió lectora.
Som lluny de l'ideal. A Catalunya encara més, perquè hem de tenir un molt bon domini del català. Per què? Ho vaig aprendre amb els finlandesos: si volem perviure com a societat i mantenir la identitat és molt important el domini de la llengua. I, per tant, la competència lectora hauria de ser una prioritat estratègica nacional.

Ens aniria bé fer menys anàlisi sintàctica i escriure i parlar més en públic?
La sintaxi és important. Però quan entri un senyor a comprar, vostè no li farà una anàlisi sintàctica. Li farà un discurs lògic sobre el producte que ha de vendre. Per defensar un projecte o tenir una bona relació, fins i tot amb la parella, és essencial parlar bé.

Per a què eduquem? Per competir?
És la pregunta. Per formar persones. Amb coneixements, però amb sentit ètic, compromís social, empatia amb els problemes dels altres, de la parella, dels fills, dels treballadors si són empresaris, dels companys si són treballadors. Persones capaces de vibrar amb la vida, i que lluitin pels drets humans. Si no creem ciutadans anant més enllà de la competitivitat, que això és el que PISA està mesurant, anem venuts, eh?

PISA mesura la competitivitat.
Sí. I el perill que hi ha amb PISA és que, volent-ho o no, està creant una pressió a la societat mundial cap a la competitivitat. Amb PISA s'està estructurant un currículum mundial, per primera vegada a la història. D'una manera molt subtil, però es va dient que Hong Kong, Singapur o Corea del Sud són el model a seguir.

I a Catalunya, quin model tenim?
Molt burocràtic, i l'escola s'apalanca. I, a més, ens equivoquem si pensem que el sistema educatiu només inclou l'escola, perquè té tres potes: escola, família i societat. A Finlàndia tenen bons resultats perquè les famílies creuen que el bé més preuat que han de transmetre als infants és l'educació.

També ho pensem, això, nosaltres.
Sí, però després no ho fem. A Finlàndia els adults prediquen amb l'exemple i es formen permanentment. Més del doble d'adults en formació permanent que la mitjana de l'OCDE. I després el prestigi. A Finlàndia ser mestre és un honor i, en cas de conflicte, els pares els respecten. Els polítics que tenen la carrera de mestre són més ben valorats. Aquí, i ho dic clarament, no ens sentim reconeguts.

Perfil **El doctor en pedagogia Xavier Melgarejo afirma que Catalunya i Espanya volen uns alumnes poc creatius i amb una certa dependència de l'estat. Que hi ha molt poca llibertat a les escoles per crear individus responsables d'ells mateixos que s'arrisquin, que innovin, que creïn empreses, que tinguin pensament crític. I això quan, per ell, els nostres fills són els bons del tresor. És un gran especialista en l'educació a Finlàndia. I lluita contra un càncer.**

PISA "S'està estructurant un currículum mundial per primera vegada a la història" **Finlàndia** "Van consensuar que educarien en l'equitat i la qualitat. Van fer un pacte nacional i en 40 anys no han tocat la llei"

FRANCESC MELCION

I la societat finlandesa com hi ajuda?
Home, té uns horaris que permeten arribar a casa a una hora decent, i que puguis estar llegint amb el nano.

Aquí és una vergonya: nens que arriben d'un entrenament a les deu.
I és que potser a les nou no hi ha ningú a casa... Per què els hem tingut, si no, els fills? I ens sentim malament perquè no podem estar-hi. No és que no vulguem, és que no podem! L'estat del benestar nòrdic vol dir, entre altres coses, que has de poder arribar a casa d'hora i tenir una vida social.

Vostè va fer la tesi doctoral sobre la formació dels mestres finlandesos i la va qualificar d'extraordinària.
Tenen una nota de tall de 9,5. I, després, encara els fan proves d'idoneïtat. Busquen persones sensibles, empàtiques amb la canalla, que hagin estat en un esplai o una ONG... I, si no, que facin enginyeria o medicina... Cobren uns 1.600, 1.800 euros, i tenen antiguitat. El prestigi d'un mestre a Finlàndia equival al d'un enginyer aquí.

¿Exigir una nota de tall més alta solucionaria res?
És perillós. Perquè si apugem els requisits sense que la societat vulgui canviar els seus valors, el que ens pot passar és que no hi entri ningú [riu].

A Finlàndia, ¿cada govern fa una llei d'educació nova?
Ho van fer al revés. Els sindicats, el professorat, les universitats i el govern es van passar quatre o cinc anys debatent per a què volien educar. I van decidir que per a l'equitat i la qualitat a la vegada. I després van fer un pacte nacional i la llei no s'ha tocat en 40 anys. Només el currículum, cada 10 o 12 anys. I li diré més, a Finlàndia, l'educació és seguretat nacional. Té un veí que és un monstre, que abans era l'URSS i ara és Rússia. I van dir-se, fa 40 anys: "Lluitar-hi és impossible. Però si ens mengen, que siguem indigeribles, i per això hem d'estimar molt la nostra llengua, la nostra educació i els nostres valors, que quan Rússia no sigui tan forta tornarem a sobreviure".

Diu al llibre que als nens no els ensenyen a llegir i escriure fins als 7 anys.
Al·lucines... Jo he vist classes a primer de primària amb tots els nens sense ni idea de lletres. És bestial entrar-hi al cap d'uns mesos i veure que han après moltíssim. Allà el primer de primària és com fer dos cursos intensius.

Educació
"A Finlàndia la feina et permet ser a casa a bona hora, i llegir amb la canalla"

Mireu el vídeo a AraTV

I a la televisió hi ha subtítols.
Sembla una tonteria però no ho és. És el que li deia del tercer engranatge de les estructures socioculturals. La televisió en versió original permet que tothom aprengui llengües estrangeres, i després, pels subtítols, aprenen a llegir. Estan entusiasmadíssims! Poden llegir els dibuixos animats! I, esclar, com que els rètols van tan ràpid, necessiten llegir ràpidament.

Vostè té fills?
Sí, dos, de sis i vuit anys.

Si li diuen: "Pare, vull ser mestre", què els dirà? Sí, però a Finlàndia?
No, els diré que és un honor ser mestre, perquè treballem amb els tresors del país, que són els fills. I que es formin bé per transmetre'ls llengües, matemàtiques i també un sentit ètic de la vida. Tant de bo ho pugui veure.

Diu això perquè ha passat per un càncer de pulmó.
Sí, el tinc encara. I no he fumat mai. És genètic... no saben ben bé... Me'ls he de creure, i me'ls crec. Ara el càncer està aturat, i no sé quant viuré, si 3 mesos o 3 anys, però penso donar tota la guerra que pugui per millorar l'educació. Si me'n surto, fantàstic. Si no, hauré tingut una vida molt maca.

Ho ha explicat en un llibre que es diu *Ante la adversidad, amor y libertad*.
Jo era director del Col·legi Claret de Barcelona, i un dia em vaig trobar molt malament. Tenia una vèrtebra trencada i em deien: "Vostè s'ha fotut una castanya impressionant". I jo: "Doncs no me'n recordo..." I al final em van dir: "Del pulmó, el càncer li ha passat als ossos. Li ha trencat la vèrtebra, se li ha estès al fèmur, a la cintura..." I va ser tota una lluita per descobrir, a la Vall d'Hebron, que hi ha una medicació que para del tot aquest càncer. Com si no el tinguessis. Però és temporal. Normalment el medicament té un efecte de 12 o 14 mesos. En porto 24, i estic aquí al peu del canó, en el bon sentit, no sé quant viuré... Primer t'enfades i t'entristeixes molt. Vaig haver de plegar, els ossos es van reconstruir, el càncer es va parar, em van escriure centenars d'alumnes i exalumnes... Vaig tenir un tsunami d'afecte dels pares, no us ho podeu ni imaginar... M'agraïen que havia lluitat per ells, i va ser fantàstic.

És creient?
Sí, sí. Bé, quan vaig estar en aquest moment que li dic...

...es va enfadar amb Déu.
...una bestiesa! Vaig fer una cosa que potser no està bé, però l'explico. No em fa vergonya dir-ho. Ho vaig aprendre de Vicenç Ferrer: "Quan passis un moment difícil, si ets creient, parla amb Déu, encara que sigui cridant". I vaig pensar: "Hòstia, i tant si li crido!" Li vaig dir de tot, i li vaig cridar com no es pot ni imaginar! Jo, que m'havia passat 12 anys ensenyant programes de prevenció contra el tabac a l'escola... perquè a ningú li agafi un càncer. I em toca a mi! Té collons...

Què li va contestar Déu?
Després de cridar, pensava: "Ostres, tu, però si hi ha algun nano que gràcies a això que hem fet algun dia no passa el que jo estic passant, que maco que haurà sigut, no?" I aleshores a poc a poc vaig deixar de cridar. Però també vaig pensar: "Coi, hi ha una cosa que no li vull donar, que és la meva vida". Esclar, és l'únic que et queda al final. I, encara que no s'ho cregui, vaig acabar pensant: "Si és el que vols, jo t'ho dono, i fes amb mi el que vulguis". I des d'aleshores em sento molt en pau amb mi mateix. Penso què serà dels meus fills, però confio que Déu no els deixarà de qualsevol manera. Però almenys sí que puc lluitar pels nens que tinc ara i aquí. I fer-ho amb tota la meva passió i afecte.

Em permet que li doni la mà?
Sí, home! Per a mi també és un honor!

Per favor.

Mites i realitats
sobre l'èxit escolar a Catalunya

Ha esdevingut un lloc comú que el nostre sistema educatiu, i molt especialment el sector públic, presenta uns estàndards de qualitat que ens situen a la cua dels sistemes educatius europeus. Les dades disponibles, però, no corroboren aquesta percepció, tot i posar en evidència l'elevada proporció d'alumnes que surten del sistema educatiu català sense haver assolit una titulació postobligatòria. Factor, aquest sí, que ens situa lluny de bona part dels països europeus.

| RICARD BENITO |
INVESTIGADOR DE L'INSTITUT DE GOVERN I POLÍTIQUES PÚBLIQUES (IGOP) DE LA UAB

| ISAAC GONZÁLEZ |
PROFESSOR DELS ESTUDIS D'ARTS I HUMANITATS DE LA UOC

Podem analitzar l'èxit escolar en base a dos tipus d'indicadors: d'una banda, aquells que fan referència a les *competències* assolides pels alumnes; de l'altra, els que anuncien les seves *trajectòries formatives*. En relació amb les competències, les proves PISA 2009 situen Catalunya a l'entorn de la mitjana dels països europeus. Certament, les puntuacions dels alumnes catalans es troben lluny de les que obtenen els alumnes de Finlàndia (el país europeu amb les puntuacions més elevades), però superen les que obtenen altres països amb què compartim el fet de tenir un elevat nivell de dèficit instructiu entre la població adulta, com ara Grècia, Itàlia o Portugal, i se situen al nivell de països amb perfils instructius sensiblement superiors, com ara França o Suècia.

LA SITUACIÓ DE CATALUNYA

Encara més, Catalunya se situa a la franja de països amb una menor proporció d'alumnes que no assoleixen el llindar mínim de competències. Si tenim en compte la forta correlació existent arreu entre el nivell d'estudis dels pares i els resultats acadèmics dels alumnes, i l'elevada proporció de població adulta catalana amb nivells instructius baixos, podem considerar que, comparativament, les nostres escoles tenen una capacitat significativa per dotar de competències bàsiques els alumnes procedents d'entorns familiars menys capitalitzats.

Per tant, no sembla que el nostre sistema educatiu presenti una situació "problemàtica" en relació amb l'assoliment de competències. Val a dir, però, que sí que som un dels països on la minoria dels alumnes que assoleixen una puntuació més elevada és més petita. Ens trobem, per tant, davant d'una estructura d'adquisició de competències força compacta: pocs alumnes situats als trams de puntuació baixos i, alhora, pocs alumnes al tram elevat.

En els darrers anys, arran de la publicació de les dades PISA, s'ha tendit a posar l'accent en la suposada baixa qualitat del nos-

[1] Martínez, M., i Albaigés, B. (dir.) (2012). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2011*. Barcelona, Editorial Mediterrània.

Si ens volem aproximar als sistemes educatius en què ens emmirallem, és imprescindible que impulsem polítiques que facin que els alumnes amb una situació de partida més desfavorida trobin les oportunitats necessàries per assolir una credencial qualificada.

tre sistema educatiu. Com hem vist, les dades mostren una situació ben diferent: els resultats mitjans voregen la mitjana europea, i milloren si ponderem els resultats pels perfils instructius de les nostres famílies en comparació de les d'altres països. Tampoc podem considerar que l'escola pública sigui la font principal d'aquesta suposada "mediocritat", atès que les dades PISA posen de manifest que, amb un mateix perfil d'alumnes, els resultats entre les escoles públiques i les concertades no difereixen. De fet, com posen de manifest les primeres dades d'una anàlisi més exhaustiva en la qual estem treballant actualment, les escoles catalanes amb una composició social més desafavorida obtenen una bona puntuació en comparació de les escoles d'altres països europeus amb una composició social similar. En canvi, les escoles amb famílies de més estatus acadèmic obtenen una baixa puntuació en comparació d'escoles similars d'altres països europeus.

LES TRAJECTÒRIES FORMATIVES

Paradoxalment, els indicadors referents a les trajectòries formatives ens ofereixen una realitat completament diferent. En aquest cas, ens trobem davant d'un dibuix fortament polaritzat: la proporció d'alumnes que assoleixen estudis superiors se situa per sobre de la mitjana europea, mentre que, a l'altre extrem, tenim un nivell molt elevat d'abandonament educatiu prematur (concretament, el doble de la mitjana europea). Aquesta forta dualitat existeix també entre la població adulta catalana, amb un elevat nombre tant de titulats superiors com de persones amb baixos nivells de formació.

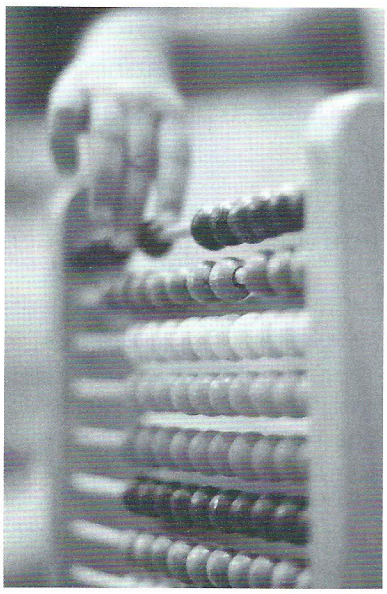

Arxiu

En definitiva, allò que sobretot ens distancia dels sistemes educatius de referència a Europa no és el nivell de competències que assoleixen els nostres alumnes (si bé existeix un marge de millora evident), sinó els elevats nivells d'abandonament educatiu prematur. Simplificant, ens trobem davant d'un sistema educatiu amb capacitat per neutralitzar, en el terreny de les competències, part del dèficit instructiu de les famílies menys avantatjades, però que alhora no aconsegueix impulsar trajectòries formatives sòlides entre una part significativa dels fills d'aquestes famílies. L'any 2011, un 62,7% dels joves catalans de 20 a 24 anys havien assolit una titulació postobligatòria. Al conjunt de la Unió Europea, aquesta xifra era del 79,5%[1]. En l'explicació d'aquesta situació intervenen factors de caràcter exogen, alguns d'ells vinculats a les característiques del nostre sistema productiu. Però és evident que ens trobem davant d'un dels principals reptes que avui es planteja el nostre sistema educatiu.

Habitualment, es relaciona el concepte de "fracàs escolar" amb l'alumnat que no aconsegueix superar l'escolarització obligatòria. Certament, des del punt de vista de "l'èxit escolar", la graduació de l'ESO hauria d'esdevenir una condició necessària, i sembla que les nostres escoles capaciten suficientment els alumnes per obtenir aquesta acreditació en una proporció major que la que tenim. Però l'objectiu que hauríem de perseguir és que pràcticament tots els nostres alumnes obtinguin un títol formatiu més enllà de l'ESO. Si ens volem aproximar als sistemes educatius en què ens emmirallem, és imprescindible que impulsem polítiques que facin que els alumnes amb una situació de partida més desfavorida trobin les oportunitats necessàries per assolir una credencial qualificada. ■

eldiario.es

Llibertat de tria escolar: per a qui?

La implementació de la zona única d'escolarització, experimentada a la Comunitat de Madrid, hauria de permetre una major llibertat de tria escolar, però una anàlisi en major profunditat mostra que només algunes famílies se'n veurien beneficiades.

Ricard Benito i Isaac González - Sociòlegs

El dret a la llibertat de tria escolar ha esdevingut un lloc comú recorrent en el discurs de determinats partits polítics i d'alguns sectors de la comunitat educativa. Defensen que les famílies haurien de poder triar l'escola dels seus fills sense que l'administració imposés cap tipus de restricció. Sota l'impuls d'aquesta exigència, la Comunitat de Madrid i alguns municipis han iniciat el camí cap a la implementació de la zona única d'escolarització, suprimint així les àrees d'influència de les escoles per a la matriculació escolar. Sobre el paper, amb aquest canvi es garanteix que totes les famílies puguin triar lliurement l'escola dels seus fills.

A primera vista, els arguments són difícils de rebatre: per què una família no pot portar el seu fill a l'escola que desitgi? Però en analitzar-ho amb cert deteniment descobrim que es tracta d'un plantejament profundament enganyós. És evident que les escoles tenen places limitades i que si totes les famílies desitgessin anar a la mateixa escola el sistema quedaria col.lapsat. Convé recordar que en cas que no hi hagi sobre-demanda, totes les famílies accedeixen de forma automàtica a l'escola desitjada, fins i tot si no responen a cap dels criteris que els afavoririen a entrar-hi. Per tant, la qüestió central no és si les famílies poden triar l'escola que desitgin, sinó com arbitrem aquelles situacions en les quals una escola tingui més demanda que places disponibles

Una condició *sine qua non* per a que les famílies puguin triar escola és que les escoles no siguin les que trien les famílies. Per tant, és imprescindible fixar uns criteris objectius que regulin l'accés a les escoles sobre-demandades per tal d'assegurar que no són les escoles les que desempaten pel seu compte (estem parlant d'escoles finançades públicament, siguin de titularitat pública o privada). A nivell estatal, existeixen tres criteris generals de prioritat en l'accés; tenir germans escolaritzats al centre, la proximitat de l'escola al domicili i el nivell de renda familiar quan és molt baix (equivalent a la Renda Mínima d'Inserció). Aquests criteris generals poden ser complementats per les Comunitats Autònomes. A la Comunitat de Madrid actualment trobem com a criteris complementaris la condició de família nombrosa o que els pares siguin ex-alumnes de l'escola (criteri, aquest darrer, que també funciona a Catalunya). En cas de sobre-demanda s'apliquen en primera instància els criteris generals. Si un cop aplicats aquest criteris perduren les situacions d'empat entre famílies, s'apliquen els criteris complementaris. I si un cop aplicat aquest segon paquet de criteris persisteixen les situacions d'empat, l'accés s'arbitra mitjançant un sorteig.

La implantació de la zona única d'escolarització implica la desactivació de l'únic criteri de prioritat que afecta a totes les famílies: la proximitat a l'escola. D'aquesta forma, passen a adquirir un paper central criteris que només afecten a una part de les famílies i que fins ara tenien un caràcter complementari, com ara la condició de família nombrosa o el fet que els pares hagin estudiat a l'escola seleccionada. Així, a la Comunitat de Madrid, la implementació del model de zona única implica que les famílies nombroses o els ex-alumnes d'una escola passen a tenir prioritat en les situacions de sobre-demanda, i en canvi no es garanteix a les famílies que els seus fills podran ser escolaritzats relativament a prop de casa seva. Per tant, no ens trobem davant d'una ampliació dels marges de tria per al conjunt de famílies, sinó que s'atorga un avantatge competitiu per accedir a les escoles més desitjades a un determinat perfil de famílies.

Si el que realment es pretén és establir un model on totes les famílies puguin triar escola, caldria perseguir, com a mínim, dos objectius. El primer, que l'elecció es produeixi en condicions d'igualtat, i això passa indefectiblement per fixar uns criteris de priorització el menys arbitraris possibles (a parer nostre, la proximitat és força menys arbitrària que el número de fills). El segon objectiu hauria de ser combatre la segregació escolar, perquè mentre la composició social difereixi substancialment entre els centres, les eleccions de les famílies estan massa condicionades pel convenciment de que no estan triant entre escoles diferents, sinó entre escoles desiguals. En canvi, si es reduïssin els nivells de segregació escolar, les eleccions de les famílies tendirien a estar més orientades cap a aspectes relacionats amb les característiques pedagògiques de les escoles, que no pas pel perfil socioeconòmic del seu alumnat.

En aquest sentit, cal preguntar-se si el model de zona única afavoreix l'increment dels nivells de segregació escolar. La resposta és que tot apunta a que sí, perquè és un model que, a les ciutats grans, beneficia les famílies que disposen de major capacitat per escolaritzar els seus fills lluny de casa, i que solen ser precisament les de major estatus socioeconòmic. L'increment de la mobilitat interurbana potencia que les escoles de barris d'estatus socioeconòmic mitjà o baix tendeixin a perdre els alumnes residents de major estatus socioeconòmic. Val a dir que el model oposat a la zona única, que és el model amb àrees de proximitat petites, també tendeix a afavorir la segregació escolar, atès que reprodueix la segregació residencial dels barris i, alhora, afavoreix la fugida de determinades famílies residents en barris d'estatus socioeconòmic baix cap a escoles concertades d'altres barris.

Podem imaginar, però, un model a mig camí que, lluny de potenciar la segregació escolar, estableixi unes condicions que n'afavoreixin la seva reducció. Aquest model passaria per dibuixar àrees de proximitat que integressin diverses escoles públiques i diverses escoles concertades (garantint així la llibertat de tria de les famílies) i que, alhora, "trenquessin" les fronteres naturals de barris socialment homogenis. L'objectiu seria dibuixar àrees amb un nivell d'heterogeneïtat social similar.

Lògicament, la zonificació escolar no pot, per si mateixa, contrarestar les dinàmiques de segregació escolar. Caldria acompanyar el model de zonificació que proposem amb l'impuls d'altres instruments i polítiques que es troben a l'abast dels ajuntaments i de l'administració educativa, com ara l'ampliació i reducció del número d'alumnes per aula a les escoles en funció del perfil del seu alumnat, o la

reserva d'un número suficient i igual de places per a alumnes amb Necessitats Educatives Específiques (NEE) a totes les escoles (per aconseguir-ne una distribució homogènia).

En qualsevol cas, la implementació de la zona única afavoreix una llibertat de tria escolar: la d'uns quants privilegiats. Ho fa a costa d'incrementar la incertesa en el procés de tria per a la majoria, d'abolir la proximitat de l'escola com a criteri, malgrat ser un factor de primera necessitat per a moltes famílies, i, en definitiva, d'allunyar el sistema educatiu de les condicions objectives que farien possible a tothom gaudir dels nivells de llibertat de tria factibles en condicions d'igualtat.

http://www.eldiario.es/catalunya/diarieducacio/Llibertat-tria-escolar-per-qui_6_111698832.html